

Γιατί η Ιστορία;

- Η Ιστορία **συνδέει** τον άνθρωπο με το παρελθόν, τους προγόνους τους και ολόκληρο τον κόσμο.
- Η Ιστορία προσφέρει **εμπειρίες** και γνώσεις, πλουτίζει τον πνευματικό και ηθικό κόσμο του ανθρώπου.
- Η Ιστορία **καλλιεργεί**, **εξευγενίζει**, **διαμορφώνει** τη συνείδηση του ανθρώπου και την **ταυτότητά** τους.

Ο άνθρωπος:

συνειδητοποιεί ότι είναι **πολίτης του κόσμου**, **αλληλέγγυος** με τους συνανθρώπους του και **συνυπεύθυνος** για το μέλλον και την τύχη της ανθρωπότητας ολόκληρης.

- διδάσκεται τη ζωή του έθνους του, γνωρίζει την **ιδιοτυπία του** για να βελτιώσει τους όρους και τις μορφές της ύπαρξής του,
- γνωρίζει τα κατορθώματα, τα έργα και τις περιπέτειες του λαού του αλλά των άλλων λαών.
- **αποκτά μνήμη.**

Γιατί η Ιστορία;

Ως κοινωνική επιστήμη προβληματίζει τον άνθρωπο ο οποίος αναπτύσσει την κριτική του ικανότητα.

Μαθαίνει να προσεγγίζει τις πηγές και να χρησιμοποιεί τα επιστημονικά εργαλεία και της μεθόδους έρευνας της ιστορίας, πρωτίστως μαθαίνει να σκέφτεται.

Είναι ίδιον του πολίτη να σκέφτεται γίνεται υπεύθυνος πολίτης

Γιατί η Ιστορία;

«ΟΛΒΙΟΣ ΟΣΤΙΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΕΣΧΕ ΜΑΘΗΣΙΝ»

Είναι ευτυχής εκείνος που γνωρίζει την ιστορία.

Ευριπίδης (480-406 π.Χ.)

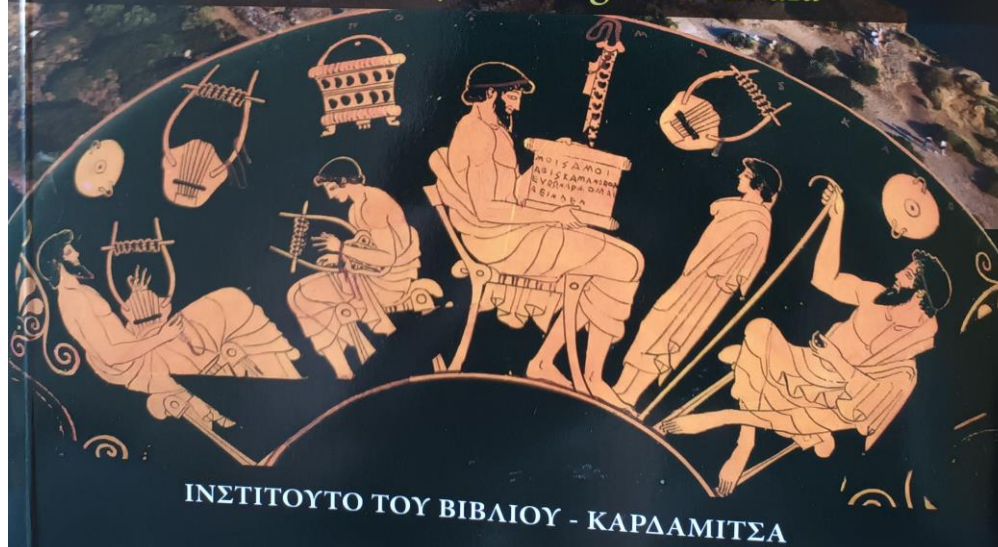
Claude Mossé

Συνοπτική Ιστορία της Αρχαίας Ελλάδας

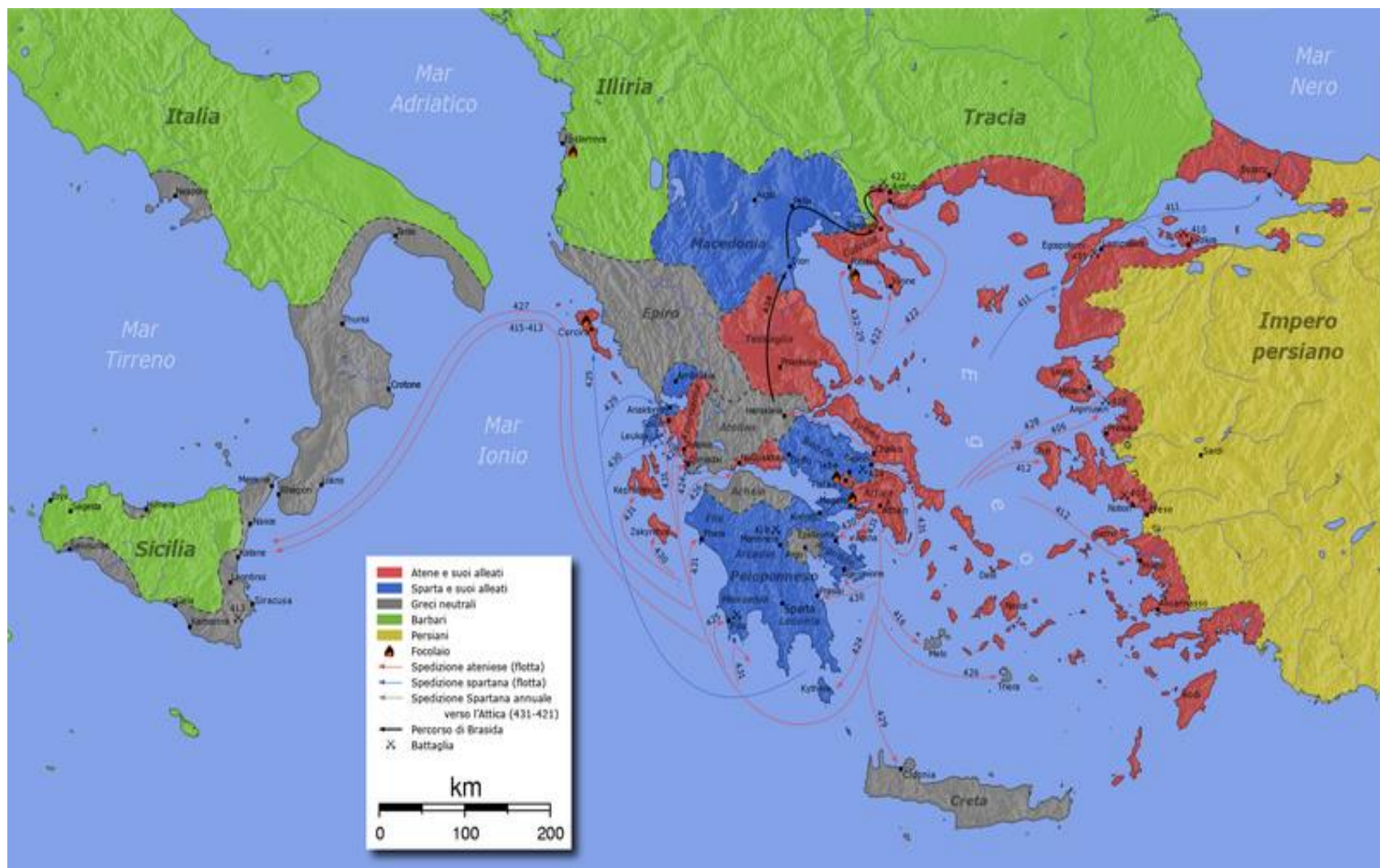
ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

ΤΕΤΑΡΤΗ ΕΚΔΟΣΗ
(ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ)

Sarah B. Pomeroy • Stanley Burstein
Walter Donlan • Jennifer Tolbert Roberts
David W. Tandy • Georgia Tsouvala

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ - ΚΑΡΔΑΜΙΤΣΑ

Περίοδοι της Προϊστορίας

- **Εποχή λίθου ..... 3000 π.Χ.**
  - παλαιολιθική + μεσολιθική εποχή..... 6500
  - νεολιθική εποχή 6500-3000 π.Χ.
- **Εποχή χαλκού 3000-1100 π.Χ.**

Εποχή χαλκού 3000-1100 π.Χ.

Ελλάδα

- **Μινωικός πολιτισμός**
(προ-ανακτορική περίοδος 7000 - 2000 και ανακτορική 2000- 1470 π.Χ.)
- **Κυκλαδικός πολιτισμός**
(3200-1100 π.Χ.)
- **Μυκηναϊκός πολιτισμός** (1700 -1100 π.Χ.)

Μέση Ανατολή

‘εύφορη ημισέληνος’

- Σουμέριοι
- Βαβυλώνιοι
- Αιγύπτιοι
- Εβραίοι
- Φοίνικες
- Χετταίοι

Αρχαία Ελληνική Ιστορία

Ιστορικοί Χρόνοι

- **Μεταβατικοί χρόνοι ή γεωμετρική εποχή (1100-800/750 π.Χ.)**
- **Αρχαϊκή εποχή (800/750-480/479 π.Χ.)**
- **Κλασικά χρόνια (480/479-323 π.Χ.)**
- **Ελληνιστικοί χρόνοι (323-31π.Χ.)**

Μεταβατικοί χρόνοι (1100-800/750 π.Χ.)

Ελληνικός κόσμος

- 1100 -800 π.Χ. πτώση Μυκηναϊκού πολιτισμού → αναστάτωση αλλά και γονιμότητα
- **1^{ος} αποικισμός**
- διαμόρφωση Ομηρικών επών
- επινόηση αλφαβήτου

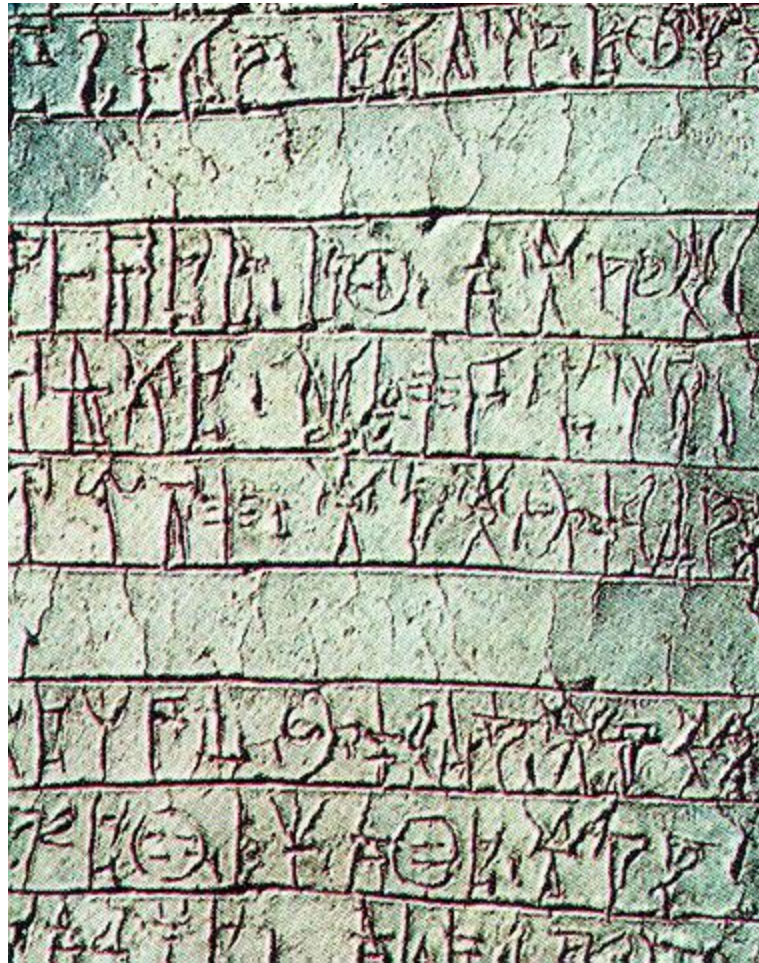
1^{ος} ελληνικός αποικισμός (12^{ος} – τέλη 9^{ου} αιών.)

Από τη Γραμμική Α' στο αλφάβητο

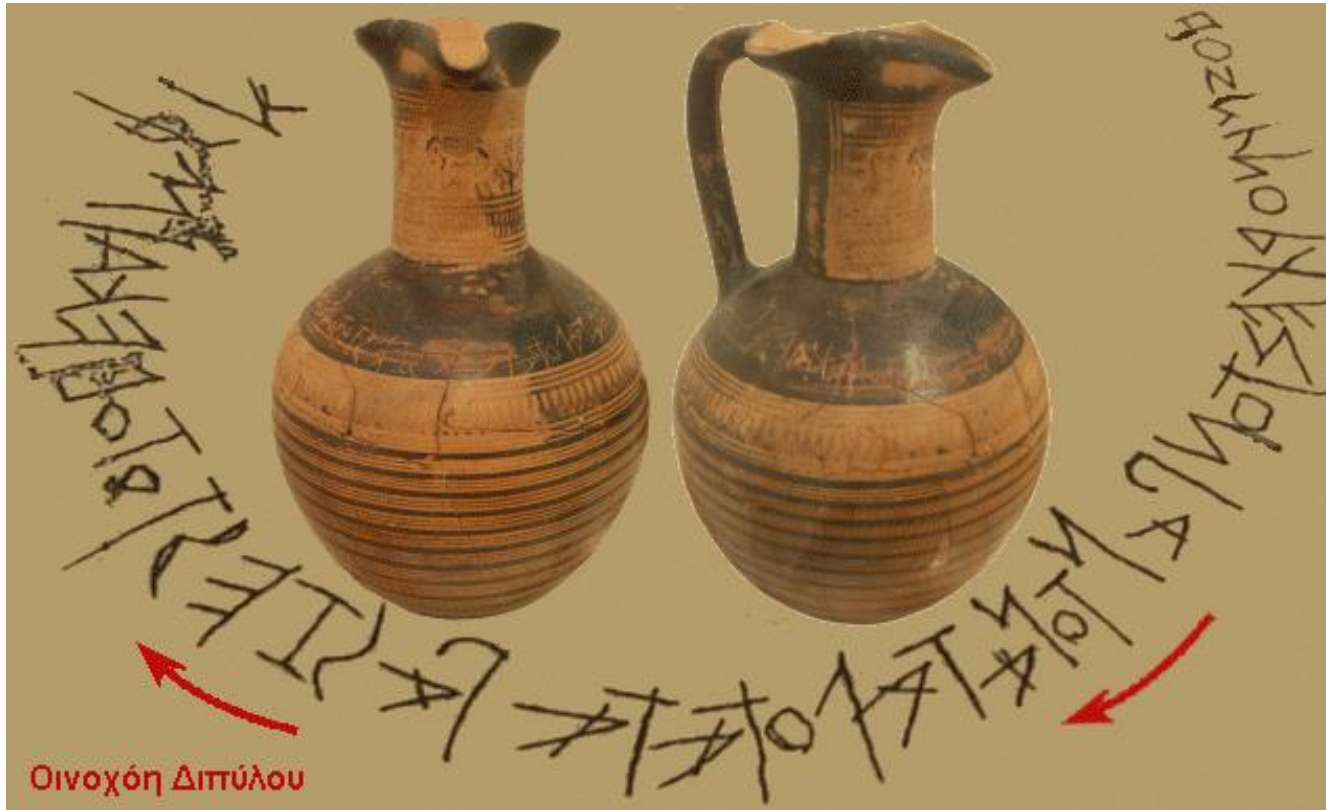
- Η αρχαιότερη ελληνική γραφή είναι η **Γραμμική Α'**
(75 σύμβολα) από τον 17ο έως τον 15ο αιώνα)
- Η **Γραμμική Β'** (εξέλιξη της Γραμμικής Α')
(89 σύμβολα) από τον 15ο έως τον 12ο αιώνα
- Τον **8ο π.Χ.** αιώνα οι Έλληνες υιοθετούν το φοινικικό αλφάβητο.
- Οι αρχαιότερες ελληνικές επιγραφές γραμμένες στο αλφάβητο χρονολογούνται τον 8^ο π.Χ. αιώνα.

Γραμμική Β'

Οινοχόη Διπύλου (740-735 π.Χ. περίπου)

Αρχαιότερη ελληνική επιγραφή γραμμένη στο αλφάβητο

Οινοχόη Διπύλου

Αρχαϊκή γραφή σε επιτύμβια πλάκα της Θήρας

- Δείχνει το "ΚΗ" στη θέση του "Χ", και το "Μ" στη θέση του "Σ". Περιέχει τα εξής ονόματα: ΡΕΚΜΑΝΟΡ" (Ρηξάνωρ), ΑΡΚΗΑΓΕΤΑΜ (Άρχαγέτας), ΠΡΟΚΛΕΜ (Πρόκλης), ΚΛΕΑΓΟΡΑΜ (Κλεαγόρας), ΠΕΡΑΙΕΥΜ (Περαίευσ).

Επιγραφή της Νικάνδρης από τη Δήλο (7ος π.Χ. αιώνας)

ΝΙΚΑΝΔΡΗΣ
ΕΠΙΣΤΡΑΤΗΓΗΣ
ΑΡΧΟΝΤΟΣ
ΤΗΣ
ΔΕΛΟΥ

Υλικά γραφής κατά την αρχαιότητα

- πέτρες, μέταλλα, πηλός
- πάπυρος
- περγαμηνή

Σχήμα βιβλίου

1. **Κύλινδρος** μέχρι τον 2^ο -3^ο μ.Χ.
αιώνα κατά κανόνα το υλικό ήταν ο πάπυρος
2. **Κώδικας** από περγαμηνή
Υπάρχουν και κύλινδροι από περγαμηνή όπως και κώδικας από πάπυρο

Μεγαρική επιγραφή (1ος μ.Χ.)

Fragment of an ancient Greek inscription on a rectangular stone slab. The text is arranged in approximately 18 horizontal lines, with characters in a bold, blocky font characteristic of classical Greek inscriptions. The characters are predominantly alpha, beta, gamma, delta, epsilon, zeta, eta, theta, iota, kappa, lambda, mu, nu, xi, omicron, pi, rho, sigma, tau, upsilon, phi, chi, psi, omega, and the letter xi (ξ). The stone is light-colored and shows signs of weathering and damage, particularly along the edges and between the lines of text. The fragment is set against a dark background.

Ευκλείδεια γεωμετρία 100 μ.Χ.

Κύλινδρος -10ος αιώνας

Κύλινδρος 'του Ιησού του Ναυή'

Περγαμηνή από αιγόδεσμα
τεντώνεται σε ξύλινο πλαίσιο

Η ιστορία πέρα από την αναφορά προσώπων και συνθηκών προχωρεί σε τεκμηριωμένη ερμηνεία γεγονότων.

- Τα μέσα εκλεπτύνθηκαν και εμπλουτίστηκαν (π.χ. προσοχή στην παράδοση, στηριζόμαστε στην εθνολογία, εντάσσουμε τη φιλοσοφική σκέψη στο κοινωνικό πλαίσιο)
- Τα αρχαιολογικά ευρήματα → ανανέωση των αντιλήψεων
- Όμως η αφθονία των πηγών δεν μας έκανε να γνωρίζουμε σε βάθος τον πολυσύνθετο αυτό πολιτισμό. → η διείσδυση στο διανοητικό σύμπαν των αρχαίων Ελλήνων είναι δύσκολη προσπάθεια!

Πηγές της Ιστορίας

- Τα αρχαιολογικά δεδομένα
- Οι γραπτές πηγές
- Οι Έλληνες ιστορικοί

1. Τα αρχαιολογικά δεδομένα

- Η αρχαιολογία, σχετικά πρόσφατη επιστήμη, αναπτύχθηκε στην Ελλάδα και την Ευρώπη στο τέλος του 19^{ου} αιώνα:

Σλήμαν → Μυκήνες (1870) και Τροία (1874)

Έβανς → εντάσσει την Κρήτη σε μια ιστορική συνέχεια

1. Ποια είναι τα ντοκουμέντα της αρχαιολογίας; Μια από τις δυσκολίες της έρευνας είναι οι προτεραιότητες στα τεκμήρια (π.χ. κεραμική)
2. σε ποιο στάδιο βρίσκεται σήμερα η ελληνική αρχαιολογία;
  - Οι πρώτες ανασκαφές στην Ελλάδα υστερούσαν λόγω της έλλειψης προσοχής κατά την εργασία
  - Οι νεότερες μετατοπίζουν το ενδιαφέρον στην ανάδειξη λεπτομερειών π.χ. εργαστήρια, τόποι λατρείας, ταπεινές κατοικίες...)
3. οι διάφοροι τύποι των ανασκαφών
  - → 'ανοιχτοί χώροι' (κυρίως κατοικίες)
  - → 'κλειστοί χώροι' (σκόπιμη τοποθέτηση αντικειμένων)

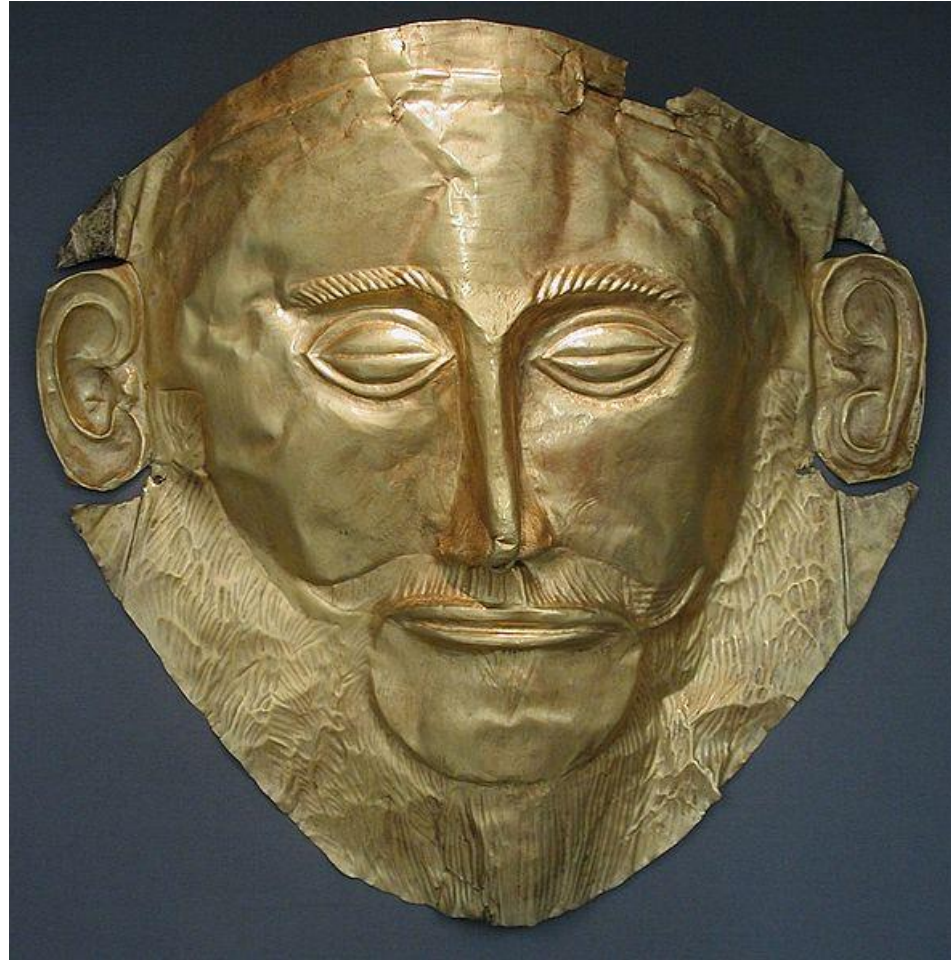
[ο πρώτος που ανέσκαψε την Κνωσό ήταν ο Ηρακλειώτης έμπορος και αρχαιοδίφης, ο Μίνως Καλοκαιρινός, το 1878]. Το 1903 ο Έβανς έφερε στο φως ένα μέρος του ανακτόρου.

Άποψη του χώρου, ο ταφικός περίβολος των Μυκηνηών (αριστερά) και η κύρια είσοδος της ακροπόλεως (δεξιά) 16ος αιώνας π.Χ.

Η χρυσή νεκρική μάσκα γνωστή ως "**Μάσκα του Αγαμέμνονα**, βρέθηκε στον Τάφο Ε στις Μυκήνες από τον Ερρίκο Σλήμαν (1876), 16ος αιώνας π.Χ., Αρχαιολογικό Μουσείο Αθήνας.

2. Οι γραπτές πηγές

Η φιλολογική κληρονομιά καταγράφηκε στην Αναγέννηση χάρη στην άνθηση της τυπογραφίας.

- **Γραπτές πηγές** → **α. κείμενα αρχαία, μεσαιωνικά, βυζαντινά**
- → **β. πάπυροι και επιγραφές**
- **α.** Η εξαφάνιση του ενός ή του άλλου συγγραφέα ήταν αποτέλεσμα κάποιων επιλογών ή τυχαίο γεγονός;
- **U. von Wilamowitz** → **στους ρωμαϊκούς χρόνους** γινόταν επιλογή κλασικών συγγραφέων για τη διδασκαλία στα σχολεία.
- **‘Βιβλίο’** → (κύλινδρος) ακριβό για να το αγοράσει κάποιος → **οι άνθρωποι του λαού** στηρίχτηκαν στην **προφορική παράδοση** ως κύρια πηγή της λογοτεχνίας.
- **Αρχειοφυλακεία ή βιβλιοθήκες** → φύλαξη εγγράφων και κειμένων
- **Βιβλιοθήκη Αλεξάνδρειας** (1^η πυρκαγιά 47 π.Χ., τέλος 4^{ου} μ.Χ. και 3^η καταστροφή με την αραβική κατάκτηση)

β. επιγραφές και πάπυροι (η ενταφιασμένη γραφή)

- **Επιγραφές** → δίνουν πληροφορίες για όλο τον ελληνικό κόσμο, απομάκρυνση από την αθηνοκεντρική αντίληψη
- **Πάπυροι** →
  - Έγγραφα (αναφορά στη ζωή, διοίκηση, σχέσεις)
  - Φιλολογικοί (*Ιχνευτές*, *Σοφοκλή*, *Ανώνυμο Οξυρύγχου*, *Αθηναίων πολιτεία*, *Αριστοτέλη*, *Δύσκολος*, *Μενάνδρου*, *Ωδές*, *Βακχυλίδη*)

3. Έλληνες ιστορικοί

Ηρόδοτος (495 - 425π.Χ.) 'ο χρόνος δε θα σβήσει τα μεγάλα και θαυμαστά έργα των ανθρώπων' αλλά και τις αιτίες των μηδικών πολέμων που γίνονται το θέμα της 1^{ης} μελέτης της σύγχρονης ιστορίας.

- Τοποθετείται σε ένα επίπεδο παγκόσμιας ιστορίας και αρνείται να ασχοληθεί με απόμακρες εποχές
- Ερευνά **αιτίες και αλληλουχίες**
- Αναζητά **αυτόπτες μάρτυρες**
- Είναι ο **πατέρας της εθνογραφίας**
- Διέθετε οξύτατη παρατηρητικότητα και συνείδηση της σχετικότητας των αξιών και της εξάρτησης από τις συνήθειες
- Δεν υποτιμά τους βαρβάρους αλλά αναλύει τους μηχανισμούς που έδωσαν τη νίκη στους Έλληνες και καταδεικνύει την πολιτική υπεροχή της πόλης κράτους (Έλληνες πιστοί στους νόμους – βάρβαροι στο μονάρχη)
- Αλλά συχνά μεροληπτεί και του λείπει η μεθοδικότητα

3. Έλληνες ιστορικοί

Θουκυδίδης ο Αθηναίος (460 -398 π.Χ.)

- Σταματά το έργο του στο έτος 411 π.Χ.
- Αυστηρός και λεπτολόγος (τα όρια της γνώσης θέτουν και τα όρια της ιστορίας)
- Κατάρτιση σωστού χρονολογικού πλαισίου
- Κριτική αντιμετώπιση πηγών (προφορικών μαρτυριών)
- Ακρίβεια και πλούτος μαρτυριών
- Αποκρούει το υπερφυσικό στοιχείο (θεούς) και τις θεϊκές παρεμβάσεις
- Ομολογεί την άγνοιά του σε περιπτώσεις αριθμών
- Δόμηση της ιστορίας → ξεχωρίζει νόμους της πολιτικής συμπεριφοράς
- Ερμηνεύει και δεν περιγράφει
- Ξεδιαλύει τη λογική των πράξεων
- Αναλύει τους βαθύτερους μηχανισμούς
- Έργο αυστηρό με γλώσσα φιλολογική

3. Έλληνες ιστορικοί

Ξενοφών (428-355 π.Χ.)

- **Η Ανάβαση**, περιγράφει την εκστρατεία των Ελλήνων μισθοφόρων στην υπηρεσία του Κύρου (409-399 π.Χ.)
- **Ελληνικά**, περιλαμβάνει την ιστορία της Ελλάδας από το 411-362 π.Χ. (λέγεται ότι χρησιμοποίησε τις σημειώσεις του Θουκυδίδη)

Θεόπομπος ο Χίος (γεν. 380 ?)

- Συμπλήρωσε την ιστορία του Πελοποννησιακού πολέμου 411-394 π.Χ.
- Φιλιππικά

Έφορος 4^{ος}

Προσπάθησε να γράψει μια παγκόσμια ιστορία ξεκινώντας από την ελληνική προϊστορία

Ανώνυμος Οξυρύγχου (αρχές 4^{ου})

- Τους δόθηκε ο τίτλος **Έλληνικά της Οξυρύγχου** με αφετηρία το 411 - 390 π.Χ. μεθοδικό έργο που ακολουθεί την παράδοση του Θουκυδίδη

3. Έλληνες ιστορικοί

Φίλιστος από τις Συρακούσες -(περίπου 430 π.Χ. -356 π.Χ.)

- *Ιστορία της Σικελίας*

Κτησίας ο Κνίδιος (5^{ος} -4^{ος})

- *Περσικά* και *Ινδικά*

Τίμαιος ο Ταυρομένος

- Έγραψε την ιστορία της Σικελίας και της δυτικής Μεσογείου

Πολύβιος ο Μεγαλοπολίτης (210-125 περ.)

- 2 καρχηδονιακοί πόλεμοι (ακριβής, συγκροτημένος, είχε σκεφτεί τα προβλήματα της ιστορικής μεθόδου)

Διόδωρος ο Σικελιώτης (1^{ος} π.Χ.)

- Έγραψε ιστορία (τεράστιο και ακατάστατο έργο που διασώθηκε.)

Στράβων (65 π.Χ. -20 μ.Χ.)

- *Ιστορία*, συνέχεια της ιστορίας του Πολύβιου
- *Γεωγραφία*, αυτή έχει σωθεί

Παυσανίας (2^{ος} μ.Χ.)

- *Περιήγηση της Ελλάδας*